

Márton László

Járkálj csak, halálraítélt

Kedves Imre!

A lapokból tudtam meg, hogy a következő parlamentben a szocialisták padsorában foglalysz helyet. Ha jól értem, azért döntöttél így, mert megaláztak; az SZDSZ listájának huszonhetedik helyén annyi esélyed lett volna mandátumot szerezni, mint a sumo-világ bajnoki címre.

Súlyos helyzetben – nézetem szerint – helyesen cselekedtél, de indítékaidat csak Te mondhatod el.

Ha most mégis reflektálok a történetekre, három oka van. Az első természetesen pályakezdésünk párhuzama: én nagyjából ugyanazt csináltam 56-ban a bölcsészkaron, mint Te a Műegyetemen, ha maradok, ugyanolyan sorsra juthattam volna, mint Te. Amikor megláttam neved az SZDSZ alapítói között Göncz Árpád, Szabó Miklós, **Eörsi István** társaságában, úgy éreztem, van párt, legalább egy, amelynek vezetői tudják, miről szólt 1956.

Senki sem tehet arról, hogy neve, személye egy világtörténelmet csináló kor emblémájává válik – tudom, hogy Te sohasem követeltél magadnak és nem is kíséreltél meg kialakítani ilyen szerepkört. Göncz Árpád személyének ragyogásával tíz évig megtette, „amit megkövetel a haza”, Szabó Miklós és **Eörsi István** már nincsenek közöttünk. Ezért jutott neked most az 56-os képviselő szerepe.

En hosszú ideig igen nagyon rokonszenveztem a Szabad Demokraták Szövetségével. Viselkedésük, modoruk – inkább, mint tételes ideológiájuk – állt a legközelebb ahhoz, amit európai normának tartok, és amelyhez angliai és franciaországi éveim alatt hozzászóltam. Az elmúlt két évben azonban a távolság egyre növekedett és most egyre messzebből, néha elégedett, sokszor ironikus mosollyal tekintek rájuk. Mostanában, ha idegesítenek, kevesebbet mosolygok. De még ha fintorogni lenne is kedvem, sem léphetnék ki olyan pártból, amelynek sosem voltam tagja!

Engedd meg, hogy szabad emberként megosszam veled a három okot, amely – úgy érzem – eltávolított az SZDSZ-től.

Az első a gyűlöletbeszéd elleni törvényjavaslat elszabotálása volt. Az SZDSZ a vegytiszta liberalizmus makulátlan zászlaját lobogtatta, ahelyett, hogy a dolog lényegével törődött volna. A dolog lényege márpedig, hogy ebben az országban, ahol hatszáz ezer zsidót és több tízezer cigányt a magyar ható-

ságok marhavagonokba tuszoltak és elhamvasztásra készen a németek kezére juttattak, az antiszemitizmus, a fajgyűlölet, a történelemhamisítás gyakorlatilag szabad, esetenként gyümölcsöző üzlet.

Nos, az SZDSZ úgy vélte, a magyar parlament dolga, hogy az elmaradt brit, francia, olasz, német stb. törvényhozóknak példát mutasson és az uszítók jogait mindenáron biztosítsa a megfélemlítettekkel és megaláztatottakkal szemben. Sikerült.

*Az SZDSZ önképének
egyre kevesebb köze van ahhoz,
amit a társadalom lát benne.*

*Igazi gondja tulajdonképpen nem is
az öregedés, hanem
a jelentéktelenné válás folyamata.*

A második a köztársasági elnök nevezése és megválasztása körül rendezett műbalhé, amelyben Te ismét megmutattad, hogyan úszik az árral szemben az elvek embere. Szili Katalinhoz és az MSZP-hez méltatlan lenne, ha most a részletekre visszatérnénk. Két dolog azonban biztos. Az első, hogy az SZDSZ-nek valóban sikerült a mérleg nyelvét arra az oldalra dönteni, ahol a pártnak keresnivalója nem volt. Az elmúlt hónapok közvélemény-kutatási adatai bebizonyították, hogy ezzel a józan ésszel alig követhető lépéssel egyetlen szavazatot nem nyertek, ismét ott tartanak, ahol a part szakad.

A harmadik öngölt néhány hete rúgták. A köztársaság emléknapija, a hatvanadik évforduló megünneplésére gondolok. A manóver a nagypolitika szempontjából jelentéktelenné látszott; az emléknapi elutasítása elsősorban a párthoz közel álló, kivételesen okos és jóindulatú kulturális minisztert hozta zavarba.

Az SZDSZ Bozókínál – hm! – kevésbé okos stratégiái feltehetően úgy gondolták, hogy viszonylag kis kockázattal megmutathatják, milyen merész és a szocialistáktól mennyire különböző legények ők. Ehelyett azonban csak azt bizonyították, mennyire járatlanok a történelemben és a tömeglélektanban.

Mindhárom esetre jellemző, hogy egyik sem szól pénzről, hatalmi osztozkodásról és egyik sem feltételez valamilyen foggal-körrel védendő világnézeti konstrukciót. Magában tekintve mindhárom „kis” ügy; nem rengetett koalíciót, nem vezetett kezelhetetlen pártion belüli háborúskodáshoz. És

mégis mindhárom azt mutatta, hogy az SZDSZ Dorian Gray-komplexuma egyre mélyebb: önképének egyre kevesebb köze van ahhoz, amit a társadalom lát benne. Igazi gondja tulajdonképpen nem is az öregedés, hanem a jelentéktelenné válás folyamata. Ha így tesznek tovább, nem csupán korábbi arcával, de egyáltalán semmiféle arccal sem lehet majd azonosítani.

Feltételezem: nem pontosan ezért távozol, nem tulajdoníthatom neked saját gondolataimat.

Akármilyen keveset mondtál is, akármilyen visszafogottan nyilatkoztál majd – jellemedhez híven – a választási kampány alatt, szinte lehetetlen, hogy jártadban-keltdben hasonló gondolatok ne fordultak volna meg a fejedben. De bármi lett-légyen is indítékod – jól tetted!

Amikor majdnem negyvenéves távollét után végleg hazaköltöztem, egyik legmegrendítőbb élményem volt hallani, amint a temetőben kifütyülnek, látni a beszédedbe ordító eltorzult arcokat. – Nem lehet, hogy Magyarországon ez az ember ne kapjon szót – mondtam magamban. Nem lehet, hogy a magyar parlamentben ne kapj helyet. Nem lehet, hogy amíg képes vagy rá, éppen az ötvenedik évfordulón ne emlékezzess, mi történt, mit tettél, mit tettünk 1956-ban!

És még valami, amit most szükséges kimondani. Jól tették a szocialisták, hogy helyet szorítottak neked. Az első demokratikus parlamentben már tettek hasonló gesztust; Demény Pál, a valódi munkásmozgalom hajdani vezetője, Rákosiék első számú közelensége ült közöttük, addig a rövid ideig, ami életéből maradt. Az ő képviselősége egészen mást jelképezett, mint most a tiéd, de aki ismerte múltját, megértette a jelzést.

Az első szabadon választott parlamentben még többen voltakot, mára a hajdani ötvenhatosok közül egyedül maradtál, hivatásos politikusként. Ezért könnyű előrelátni, hogy következő mandátumod sem jelképes lesz, ahogy eddig, ezután is aktív tagja leszel a parlamentnek. Így tekintem majdnem lényegtelen, melyik párt soraiban, kormánypárti vagy ellenzéki oldalon.

Tizenöt év után, éppen kezdeményezésed nyomán, úgy tűnik, a politikai ellenfelek végre megértették: 1956 nem lehet konc, amelyen évente marakodnak.

De mivel egyedül maradtál az ötvenedik évfordulóra, a szimbolikus szerep pátozását is vállalni kényszerülsz. Ahol Mécs Imre ül, ott van, még velünk van, 1956.